

Arbeidsdepartementet

GRUNNLAGET FOR INNTEKTSOPPGJØRENE 2013

Kortversjonen

fra

Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene

Oslo, 18. februar 2013

Forord

Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene legger her fram en foreløpig rapport foran inntektsoppgjørene i 2013. Rapporten i endelig utgave vil foreligge i slutten av mars.

Rapporten gir oversikt over utviklingen i de senere år i lønninger, inntekter, priser, makroøkonomi og konkurranseevne. Utvalget presenterer dessuten en prognose for konsumprisveksten fra 2012 til 2013. Rapporten inneholder også korte beskrivelser av utsiktene for internasjonal og norsk økonomi.

Rapporten bygger delvis på foreløpig statistikk og anslag for 2012. Deler av rapporten vil derfor bli oppdatert i slutten av mars. Dette gjelder bl.a. tall for lønnsutviklingen, for forholdet mellom kvinners og menns lønn, lønn etter utdanning og oppdaterte tall for utviklingen i lønns- og inntektsfordelingen. Etter oppdateringen vil rapporten bli trykket i NOU-serien.

Utvalget vil som vanlig også komme med en rapport etter inntektsoppgjørene i juni som vil redegjøre for resultater av lønnsoppgjør i 2013. Dette materialet offentliggjøres som en nettversjon i juni, og blir trykket i NOU-serien i mars/april til neste år.

Beregningsutvalget ble ved kongelig resolusjon av 7. oktober 2011 gjenoppnevnt for en ny periode inntil 30. september 2015 med følgende mandat:

”Utvalget skal i tilknytning til inntektsoppgjørene legge fram det best mulige tallmessige bakgrunnsmateriale og presentere det i en slik form at uenighet partene i mellom om økonomiske forhold så vidt mulig kan unngås.

Utvalget skal legge fram oppsummeringsrapporter etter inntektsoppgjør.

Utvalget skal, når departementet ber om det, kunne klargjøre det tallmessige grunnlagsmateriale for spesielle inntektspolitiske spørsmål.

Utvalgets utredninger avgis til Arbeidsdepartementet.”

I tillegg til utvalgets medlemmer og sekretariatet har følgende deltatt i arbeidet med rapporten: Bjørn Henriksen, Arbeidsgiverforeningen Spekter, Pål Skarsbak, Virke, Oddbjørn Eidem, Næringslivets Hovedorganisasjon, Klemet Rønning-Aaby, Landsorganisasjonen i Norge, Rolf Stangeland, Unio, Eirik Solberg og Anders Kleppe, KS, Ørnulf Kastet, Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund, Trond Teisberg, Akademikerne, Bård Westbye, Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet, Hilde Midsem og Kornelie Korsnes, Statistisk sentralbyrå.

Oslo, 18. februar 2013

Ådne Cappelen
leder
Statistisk sentralbyrå

Ann Lisbet Brathaug
Statistisk sentralbyrå

Stein Gjerding
Arbeidsgiverforeningen Spekter

Ellen Horneland
Landsorganisasjonen i Norge

Lars Haartveit
Hovedorganisasjonen Virke

Grete Jarnæs
Fornyings-, administrasjons- og
kirke departementet

Torill Lødemel
Næringslivets Hovedorganisasjon

Synnøve Nymo
Arbeidsdepartementet

Erik Orskaug
Unio

Stein Reegård
Landsorganisasjonen i Norge

Helle Stensbak
Yrkesorganisasjonenes
Sentralforbund

Tove Storrødvann
Akademikerne

Per Kristian Sundnes
KS

Yngvar Tveit
Finansdepartementet

Tormod Belgum, Arbeidsdepartementet, sekretariatsleder
Runar Aksnes, Finansdepartementet
Torbjørn Eika, Statistisk sentralbyrå
Merethe Eriksrud Lund, Finansdepartementet
Harald Lunde, Statistisk sentralbyrå
Ragnhild Nersten, Arbeidsdepartementet
Agnes Simensen, Arbeidsdepartementet
Victoria Sparman, Statistisk sentralbyrå
Petter Solbu, Finansdepartementet

Side

1. Lønnsutviklingen	5
2. Prisutviklingen	8
3. Industriens konkurransevne	10
4. Makroøkonomisk utvikling	12
5. Inntektsutviklingen i husholdningene	15
Vedleggstabeller	18

1 LØNNSUTVIKLINGEN

For lønnstakere under ett legger Beregningsutvalget til grunn at veksten i gjennomsnittlig *årslønn* fra 2011 til 2012 var på 4 prosent. For ansatte i de største forhandlingsområdene¹ anslår utvalget også veksten til 4 prosent.

Årslønnsveksten fra 2011 til 2012 kan anslås til om lag 4 prosent både for industriarbeidere og industrifunksjonærer i NHO-bedrifter. Årslønnsveksten i Virke-bedrifter i varehandelen er beregnet til 3,3 prosent. Høy turnover og økt innslag av unge arbeidstakere trakk lønnsveksten ned. I finanstjenester, som omfatter noen flere grupper enn forhandlingsområdet bank og forsikring, er lønnsveksten beregnet til 3,0 prosent. Lavere bonusutbetalinger i 2012 enn i 2011 trakk lønnsveksten ned. Både for ansatte i staten og i kommunene er lønnsveksten anslått til 4 prosent. Årslønnsveksten i Spekter-bedriftene ekskl. helseforetakene er anslått til 4,2 prosent og i helseforetakene til 3¾ prosent.

I NHO-området var lønnsveksten fra 2011 til 2012 om lag 3 prosent både for ansatte i hotell- og restaurantvirksomhet og for arbeidere i byggevirksomhet. For arbeidere i transportsektoren var lønnsveksten 4¾ prosent. Vedleggstabell 1 gir oversikt over lønnsveksten i 2012 for flere grupper.

Utvalget anslår *lønnsoverhenget* til 2013 til 1¾ prosent i gjennomsnitt i de største forhandlingsområdene. Gjennomsnittlig overheng i de tre foregående år var på 1,4 prosent. For industriarbeidere er overhenget anslått til 1¼ prosent og for industrifunksjonærer til 2 prosent. Overhenget for ansatte i Virke-bedrifter i varehandelen og i finanstjenester er beregnet til henholdsvis 0,7 og 1,4 prosent. For ansatte i staten er overhenget anslått til 2¼ prosent og i kommunene til 2½ prosent. I Spekter-bedriftene ekskl. helseforetakene er overhenget anslått til 1,2 prosent og i helseforetakene til 1 prosent.

¹ Ansatte i virksomheter som er medlemmer av arbeidsgiverorganisasjoner og ansatte i offentlig forvaltning inklusive helseforetakene.

Tabell 1.1 Årslønnsvekst fra året før i prosent for noen store forhandlingsområder. Per årsverk

	NHO-bedrifter i industrien				Virke- bedrifter i varehandel ¹	Finanstjenester ²	Statsansatte ³	Kommuneansatte			Spekter-bedrifter	
	Industri i alt	Industri- arbeidere	Industri- funksjonærer	Kommuneansatte i alt ⁴				Undervisnings- personell ⁵	Øvrige ansatte	Helsefore- takene ⁶	Øvrige bedrifter	
2003	4,0	3,5	4,6	4,4	4,5	4,3	4,4	5,4	3,9	7,0	3,8	
2004	3,8	3,6	3,8	3,5	4,0	3,7	3,8 ⁷	3,2	4,1	3,0	3,4	
2005	4,0	3,4	4,3	3,9	7,7	3,4	3,4	3,0	3,6	3,3	3,6	
2006	4,3	3,6	4,6	4,2	5,6	4,5	3,9	2,6	4,5	3,7	4,8	
2007	5,3	5,5	5,7	5,0	5,2	5,1	4,8	3,6	5,3	4,9	5,3	
2008	6,1	5,7	6,3	4,4	9,2	6,7	6,7	5,7	7,1	6,5	6,2	
2009	4,2 ⁸	3,9 ⁸	4,5 ⁸	1,8 ⁸	0,4 ⁸	4,4	4,6	4,4	4,7	5,1	4,0	
2010	4,1	3,6	4,3	3,6	5,9	4,5	3,7	3,6	3,7	3,5	3,5	
2011	4,6	4,4	4,7	3,6	4,9	4,2	4,3	4,3	4,3	4,0	4,1	
2012	4	4	4	3,3	3,0	4	4	4	4	3 ³ / ₄	4,2	
2002-2007	23,3	21,2	25,2	22,8	30,0	22,8	22,0	19,1	23,3	23,8	22,7	
Gj. sn. per år	4,3	3,9	4,6	4,2	5,4	4,2	4,1	3,6	4,3	4,4	4,2	
2007-2012	25,2	23,5	26,2	17,8	25,4	26,1	25,5	24,0	26,1	24,9	24,0	
Gj. sn. per år	4,6	4,3	4,8	3,3	4,6	4,8	4,7	4,4	4,8	4,6	4,4	
Årslønn 2011, per årsverk	485 300	391 800	604 200	-	-	470 800	415 700	464 900	400 200	470 800	441 200	
Årslønn 2011, heltidsansatte	-	-	-	411 300	582 900	-	-	-	-	-	-	
Antall årsverk 2011	168 100	98 100	70 000	84 000 ⁹	31 300 ⁹	135 100	361 000	89 200	271 800	94 200	41 100	

¹ Lønnsveksttallene er for heltidsansatte.

² Forretnings- og sparebanker og forsikringsvirksomhet som omfatter noen flere grupper enn forhandlingsområdet bank og forsikring. Lønnsveksttallene er for heltidsansatte. Bortsett fra 2009 og 2012 trakk bonusutbetalinger opp lønnsveksten i perioden 2005-2012..

³ Eksklusiv de statlig eide helseforetakene.

⁴ Omfatter ansatte i kommunene, fylkeskommunene og andre virksomheter som er medlemmer i KS, herunder bedriftsmedlemmer. Fram til 2005 er Oslo kommune ikke inkludert.

⁵ Undervisningspersonell ble en del av det kommunale tariffområdet fra 1. mai 2004, mens det tidligere var en del av det statlige tariffområdet. I 2004 og 2005 omfattet tallene undervisningsstillinger med hovedsakelig sentral lønnsdannelse og ekskl. Oslo kommune. Fra 2006 er Oslo kommune inkludert.

⁶ Beregnet på Spekters tallmateriale til 2009. Fra 2010 beregnet på tallmateriale fra SSB.

⁷ Fra og med 2004 omfatter tallene også stillinger med hovedsakelig lokal lønnsdannelse og undervisningsstillinger med hovedsakelig sentral lønnsdannelse.

⁸ Lønnsveksten fra og med 2008 er etter ny næringsstandard. Sammenlignet med veksten fra 2007 til 2008 og tidligere år, vil det være et brudd i tidsserien.

⁹ Heltidsansatte.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget.

Tabell 1.2 Lønnsoverhenget fra året før i prosent. 2008-2013

Område/gruppe:	2008	2009	2010	2011	2012	2013
NHO-bedrifter i industrien i alt:	2,2	1,9	1,4	1,5	1,5	1½
- Industriarbeidere	1,8	1,8	1,0	1,2	1,3	1¼
- Industrifunksjonærer	2,5	2,0 ¹	1,7	1,9	1,8	2
Virke-bedrifter i varehandel	1,6	0,9	0,7	1,2	1,0	0,7
Finanstjenester ²	1,3	2,0	1,0	1,3	1,3	1,4
Staten	1,4	3,4	0,9 ³	2,3	1,1	2¼
Kommunene i alt:	1,4	2,4	1,1	2,4	0,7	2½
- Undervisningspersonale	1,2	2,2	1,0	2,4	0,7	2½
- Øvrige ansatte	1,5	2,5	1,1	2,4	0,7	2½
Ansatte i Spekter-bedrifter:						
- Helseforetakene ⁴	1,4	3,6	2,0	1,9	0,8	1
- Øvrige bedrifter	1,3	1,6	0,9	0,9	1,2	1,2
Veid gjennomsnitt ⁵	2,0	2,3	1,2	1,9	1,0	1¾

¹ Overhenget til 2009 ble endret fra 2,5 til 2,0 prosent som følge av ny næringsstandard, se avsnitt 1.2.3 i NOU 2010:4.

² Forretnings- og sparebanker og forsikring under ett som omfatter noen flere grupper enn forhandlingsområdet bank og forsikring.

³ Omlegging av beregningsmetode drar opp overhenget til 2010 med 0,3 prosentpoeng i forhold til tidligere beregning, jf. tabell 1.7 i NOU 2010:4.

⁴ Beregnet på Spekters tallmateriale til 2010. Fra 2011 beregnet på tallmateriale fra SSB.

⁵ Overhenget er et gjennomsnitt for flere grupper enn de som er med i tabell 1.2. Fra og med 2010 er beregningen for ansatte i virksomheter som er medlemmer av arbeidsgiverorganisasjoner og ansatte i offentlig forvaltning inklusive helseforetakene.

Kilde: Beregningsutvalget.

Lønnsutviklingen for ledere

Det foreligger ikke tall for utviklingen i lederlønninger i 2012. Utvalget kommer tilbake til 2012-tall i neste rapport.

2 PRISUTVIKLINGEN

Konsumprisindeksen (KPI) økte i gjennomsnitt med 0,8 prosent fra 2011 til 2012, mot 1,2 prosent året før. Tolvmånederveksten i KPI varierte i 2012 mellom 0,2 prosent (juli) og 1,4 prosent (desember). Fall i prisene på elektrisitet inkludert nettleie var hovedgrunnen til den lave årsveksten i 2012. Fra januar 2012 til januar 2013 økte KPI med 1,3 prosent. I de siste fem årene har KPI i gjennomsnitt steget med 2,1 prosent årlig, mot 1,5 prosent i den foregående femårsperioden.

Konsumprisindeksen justert for avgiftsendringer og utenom energivarer (KPI-JAE) brukes ofte som et mål på den underliggende inflasjonen. Fra 2011 til 2012 steg KPI-JAE med 1,2 prosent, opp fra 0,9 prosent året før. Tolvmånedersveksten var høyest i mars med 1,5 prosent og lavest i april med 0,7 prosent. I januar 2013 var tolv månedersveksten 1,2 prosent. KPI-JAE har i gjennomsnitt steget med 1,8 prosent de siste fem årene.

Utvalget har i denne rapporten gjennomført beregninger med den makroøkonomiske modellen KVARTS for å anslå utviklingen i konsumprisene fra 2012 til 2013. I modellberegningene er det blant annet lagt til grunn at:

- Elektrisitetsprisene på årsbasis vil stige med om lag 10 prosent fra 2012 til 2013.
- En gjennomsnittlig oljepris på om lag 600 kroner per fat i 2013.
- Som årsgjennomsnitt forutsetter utvalget at den importveide kronekursen vil styrke seg med 2,5 prosent fra 2012 til 2013.
- Importprisene på konsumrelaterte varer regnet i norske kroner faller med 2,1 prosent fra 2012 til 2013.
- Prisene på varer til konsum påvirkes generelt av det avgiftsopplegget som Stortinget vedtar. Avgiftsopplegget for 2013 antas imidlertid ikke å ville ha vesentlig betydning for veksten i KPI.

Modellberegningene gir en gjennomsnittlig økning i konsumprisene (KPI) fra 2012 til 2013 på 1,5 prosent. Justert for avgiftsendringer og utenom energivarer (KPI-JAE), gir modellberegningene en prisvekst i 2013 på 1,1 prosent. Dersom kronekursen blir 2 prosent svakere eller sterkere enn forutsatt, viser modellberegningen at prisstigningen vil bli økt eller redusert med 0,3 prosentpoeng i forhold til prognosebanen. En oljepris som på årsbasis er 100 kroner pr. fat høyere enn forutsatt, vil kunne øke prisstigningen med 0,2 prosentpoeng fra 2012 til 2013. En lavere oljepris vil på tilsvarende måte bidra til lavere prisstigning. Dersom veksten i elektrisitetsprisene blir 10 prosentpoeng lavere eller høyere enn lagt til grunn, vil det ifølge modellberegningene endre prisveksten med 0,5 prosentpoeng i forhold til prognosebanen.

Tabell 2.1 Modellresultater. Beregnet vekst i KPI og KPI-JAE fra 2012 til 2013 og isolerte virkninger av enkelte endringer i forutsetningene. Konsumprisvekst i prosent fra samme periode året før.

	1. kv	2. kv	3. kv	4. kv	Året
KPI	1,2	1,4	2,3	1,0	1,5
KPI-JAE	1,0	1,0	1,2	1,1	1,1
<i>Prisvirkninger av:</i>					
10 prosentpoeng høyere/lavere elektrisitetsprisvekst	+/-0,5	+/-0,5	+/-0,6	+/-0,6	+/-0,5
2 prosent svakere/sterkere krone	+/-0,1	+/-0,2	+/-0,3	+/-0,4	+/-0,3
100 kroner høyere/lavere oljepris	+/-0,2	+/-0,2	+/-0,2	+/-0,2	+/-0,2

Målt som vekst over fire kvartaler indikerer modellberegningen at den underliggende prisveksten målt ved KPI-JAE vil gå litt ned i de neste månedene og gå litt opp i andre halvår. Prisveksten målt ved KPI antas også å gå litt ned på kort sikt og deretter øke noe og bli relativt høy i 3. kvartal hvor elektrisitetsprisene var spesielt lave i fjor.

Slike modellbaserte beregninger vil alltid være beheftet med usikkerhet. Usikkerheten i vekstanslaget i KPI for 2013 er blant annet knyttet til utviklingen i energiprisene, som ofte svinger sterkt gjennom året. Det er også stor usikkerhet knyttet til kronekursen, samt utviklingen i internasjonale råvarepriser.

Med bakgrunn i de beregningene som er foretatt og ovennevnte vurderinger, anslår Beregningsutvalget en gjennomsnittlig vekst i KPI på *om lag 1,5 prosent* fra 2012 til 2013.

3 INDUSTRIENS KONKURRANSEEVNE

Beregningsutvalget presenterer flere tallfestede indikatorer for å beskrive norsk næringslivs konkurransesituasjon internasjonalt. Flere av disse komponentene og særlig kostnadsindikatorer, peker i retning av en svekket situasjon for norske bedrifter de siste årene. Dette bildet står noe i motsetning til resultatene når det gjelder sysselsetting og faktisk produksjonsutvikling i Norge sammenliknet med i andre land. Mens en rekke økonomiske indikatorer for Norge fremstår som bedre enn for mange andre land, innebærer det høye kostnadsnivået at bedriftenes konkurranseevne framover kan være usikker i deler av økonomien.

Det er en nær sammenheng mellom utviklingen i *konkurranseevnen* og *lønnsomheten i næringslivet*. Hovedkursteorien peker på driftsresultatandelen som en sentral indikator for utviklingen i lønnsomheten. Driftsresultat som andel av faktorinntekter til norsk industri har historisk svingt med konjunktorene rundt et nokså stabilt nivå. Etter at andelen falt markert i 2009 i forbindelse med finanskrisen, har den økt igjen de tre siste årene og ligger nå nær gjennomsnittet for de siste ti årene.

Den kostnadmessige konkurranseevnen målt ved relative timelønnskostnader i industrien i felles valuta anslås å ha svekket seg med i gjennomsnitt 1,6 prosent per år de siste ti årene. Av dette kan 1,2 prosentpoeng tilskrives høyere lønnskostnadsvekst i Norge enn hos handelspartnerne, mens resten skyldes en styrking av kronen. I 2012 økte de relative timelønnskostnadene målt i felles valuta med 3 prosent hvorav 1,6 prosentpoeng skyldes en styrking av kronen.

Gjennomsnittlige timelønnskostnader i norsk industri var i 2012 anslagsvis 61 prosent høyere enn et handelsvektet gjennomsnitt av våre handelspartnere i EU, målt i felles valuta. For industriarbeidere alene anslås de norske timelønnskostnadene å ligge 64 prosent høyere enn hos handelspartnerne i EU, regnet i felles valuta. At timelønnskostnadene er høyere i norsk industri enn i industrien hos våre handelspartnere reflekterer norsk økonomis høye produktivitet og inntektsnivå, men også en høyere lønnsvekst de siste årene.

De siste ti årene har produktiviteten i norsk industri, målt ved bruttoprodukt per timeverk i faste priser, økt med i gjennomsnitt 2½ prosent per år. Dette er noe mindre enn produktivitetsveksten hos våre handelspartnere. Dersom en ser på utviklingen i løpende priser per timeverk, er imidlertid bildet for norsk industri langt mer positivt. Dette gjenspeiler at norsk industri har hatt sterkere prisvekst på sine produkter enn industrien hos handelspartnerne.

Tabell 3.1 Timelønnskostnader i industrien. Prosentvis endring fra året før.

	Gj.snitt 2003-2012	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Vekst i lønnskostnader per time											
Norge ¹⁾	4,1	3,8	3,4	4,1	6,2	3,8	5,1	4,1	2,2	3,9	4,3
Handelspartnere ²⁾	2,9	3,9	2,2	2,8	2,7	4,3	3,3	3,6	1,0	2,3	2,9
Relativ timelønnskostnadsvekst i nasjonal valuta	1,2	-0,1	1,2	1,3	3,4	-0,5	1,7	0,5	1,2	1,6	1,4
Relativ timelønnskostnadsvekst i felles valuta	1,6	-3,0	-2,5	5,9	2,9	1,2	2,3	-2,3	5,6	3,6	3,0
<i>Memo:</i>											
Valutakurs ³⁾	-0,5	3,0	3,8	-4,4	0,5	-1,7	-0,5	2,9	-4,2	-1,9	-1,6

¹ Lønnskostnad per utførte timeverk i industrien, jf. nasjonalregnskapet.

² Tallene for årene 2003-2011 er fra Bureau of Labor Statistics (BLS). For 2012 er tallgrunlaget hentet fra Eurostat. Kildegrunlagets andel av handelspartneraggregatet er 93-95 prosent for årene 2003-2011 og 80 prosent for 2012. Tall for handelspartnere er beregnet som veide geometriske gjennomsnitt.

³ Industriens effektive valutakurs. Et positivt endringstall innebærer en svekkelse av norske kroner målt ved industriens effektive valutakurs. Utviklingen i industriens effektive valutakurs kan avvike betydelig fra kronens verdi mot enkeltvalutaer. Dette innebærer bl.a. at et veid gjennomsnitt ikke gir et fullstendig uttrykk for den endringen i konkurransesituasjonen de enkelte bedriftene eller bransjene står ovenfor.

Kilder: Bureau of Labor Statistics (BLS), Eurostat, SSB og Beregningsutvalget

4 MAKROØKONOMISK UTVIKLING

Internasjonal økonomi

Veksten i verdensøkonomien avtok i 2012, etter å ha falt også året før. Veksten i euroområdet var negativ. Også i flere framvoksende økonomier falt veksten, men fra et langt høyere nivå enn i de tradisjonelle industrilandene. Arbeidsledigheten har holdt seg høy og økt i mange industriland.

IMF forventer en vekst i verdensøkonomien på 3½ prosent i 2013, opp fra 3,2 prosent i 2012. Veksten i industrilandene ventes å forbli lav, mens framvoksende økonomier bidrar fortsatt til å trekke veksten opp. Arbeidsledigheten i OECD-området anslås å holde seg høy.

Usikkerheten knyttet til enkelte viktige risikofaktorer, som et sammenbrudd i eurosonen, oppfattes som mindre enn for ett år siden. Det er imidlertid fortsatt betydelig usikkerhet om utviklingen i euroområdet framover. I USA vil et oppsving bl.a. avhenge av at myndighetene kommer til enighet senere i vår for å unngå det såkalte budsjettstupet. Også andre steder, som Japan og Kina, er utfordringene betydelige framover.

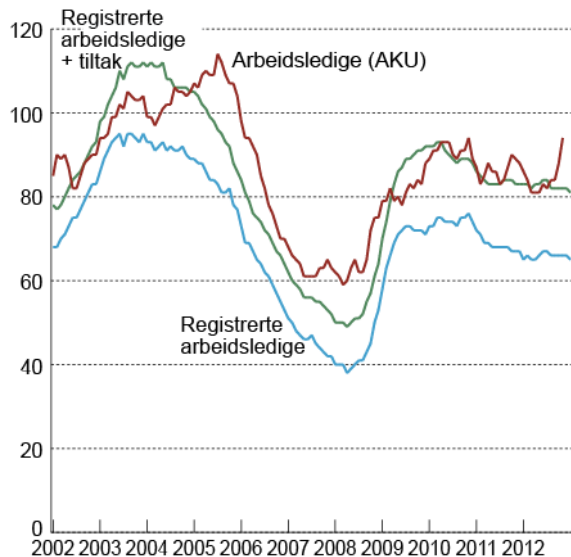
Norsk økonomi

Nivået på BNP for Fastlands-Norge før finanskrisen, ble gjeninnhentet i 4. kvartal 2010. Det er imidlertid store variasjoner i utviklingen for de ulike næringene etter finanskrisen. Fratrullet bruttoproduktet i offentlig forvaltning, ble BNP-nivået fra før finanskrisen passert i 2. kvartal 2011. Som årsgjennomsnitt i 2012 var veksten i BNP for Fastlands-Norge 3,5 prosent. Veksten varierte fra 1,8 prosent i offentlig forvaltning til 9,3 prosent vekst i annen vareproduksjon. Industrien hadde en årsvekst på 2,5 prosent. Industriens næringer som i hovedsak produserer for hjemmemarkedet bidrar til å trekke opp veksten, mens råvarebaserte og de mest eksportorienterte næringene i industrien bidrar til å trekke ned veksten, særlig i andre halvår.

Ifølge KNR har sysselsettingen økt siden andre halvår 2010. Samlet var sysselsettingsveksten 2,2 prosent i 2012, men veksten var noe svakere i andre halvår. Sammenlignet med sysselsettingsveksten i oppgangskonjunktoren forut for finanskrisen var veksten i 2012 beskjedent, og den sterke befolkningsveksten innebærer at sysselsettingen som andel av befolkningen (15-74) er om lag uendret. Fordelt på næring er sysselsettingsveksten veldig forskjellig: Bygge- og anleggsvirksomheten, annen tjenesteyting, samt utvinning og tjenester tilknyttet utvinning av råolje og naturgass har vist en sterk sysselsettingsvekst de siste to årene. Industrisysselsettingen falt i 2011, men økte svakt i 2012. Næringsmiddelindustrien, verftsindustri og annen transportmiddelindustri, produksjon av metaller og metallvarer, reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr, bidro positivt til sysselsettingsveksten. Varehandel hadde om lag en prosent sysselsettingsvekst i både 2011 og 2012. Veksten i sysselsettingen i offentlig forvaltning er noe lavere enn gjennomsnittlig sysselsettingsvekst.

Den internasjonale lavkonjunktoren står i sterk kontrast til utviklingen i norsk økonomi gjennom 2012, som med unntak av 4. kvartal i fjor, hadde fallende ledighetsrater og en positiv sysselsettingsvekst. Utviklingen i sysselsettingsveksten i andre halvår i 2012 er i samsvar med prognosene for 2013 og tyder på en lavere sysselsettingsvekst enn i 2012. Ifølge prognosene vil sysselsettingen vokse med mellom 1¼ til 2 prosent i 2013. Den sterke veksten i arbeidsstyrken kan imidlertid bidra til at ledigheten vil øke noe. Den siste tids økning i AKU-ledighet og en noe høyere ledighet i bygg- og anleggsvirker, peker også i denne retningen. Utviklingen den siste tiden

kan tyde på at prognosene for AKU ledigheten fra SSB og Finansdepartementet er noe lave, institusjonene anslår arbeidsledighetsraten til 3,2 prosent i 2013. Anslagene for veksten i *BNP Fastlands-Norge* for 2013 er 3 prosent fra Finansdepartementet, Norges Bank og SSB, mens DNB anslår en vekst på 2,4 prosent.

Figur 4.1 Antall arbeidsledige i 1000. Sesongjustert

Kilde: SSB og Arbeids- og velferdsetaten

Disponibel realinntekt for Norge økte med 5,5 prosent i 2012 mot en vekst på 6,0 prosent året før. Sett over en lengre periode har det vært en betydelig samlet realinntektsvekst. I tiårsperioden fra 2002 til 2012 har disponibel realinntekt økt med 43 prosent.

Den gjennomsnittlige disponible realinntekstveksten de siste ti årene har vært 3,6 prosent. Det sterkeste gjennomsnittlige bidraget har vært fra bedring i bytteforholdet overfor utlandet som først og fremst skyldes prisutviklingen på råolje og naturgass, tett fulgt av produksjonsaktiviteten i Fastlands-Norge. Også prisutviklingen på andre varer og tjenester har bidratt positivt til bytteforholdsgevinsten. Fra 2003 til 2012 har dette gjennomsnittlig bidratt med 0,3 prosentpoeng til veksten i disponibel realinntekt. Produksjonsutviklingen i petroleumsvirksomheten har derimot bidratt negativt fra 2005 til 2011.

Vekstbidragene er vist i tabell 4.1, og bidraget fra produksjonsvekst er splittet opp i vekst i henholdsvis petroleumsvirksomhet og øvrige næringer.

Tabell 4.1 Vekst i disponibel realinntekt for Norge¹. Prosent

	Gj.snitt 2003- 2012	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*	2012*
Disponibel realinntekt for Norge:	3,6	1,0	8,6	10,7	7,2	0,7	5,8	-10,8	3,4	6,0	5,5
Vekstbidrag fra ² :											
Produksjonsvekst i oljevirksomhet ³ :	-0,7	0,2	0,4	-1,0	-1,5	-1,3	-0,8	-0,7	-1,4	-1,0	0,2
Produksjonsvekst ellers ³ :	2,0	0,6	4,0	3,6	3,7	3,8	0,2	-2,0	1,5	2,2	3,1
Endring i bytteforholdet:	2,1	0,0	4,4	7,4	5,9	-1,2	6,7	-9,1	2,6	4,5	0,6
Herav prisutviklingen på råolje og naturgass	1,8	-0,1	3,8	6,4	4,7	-1,3	6,0	-8,1	2,0	4,7	1,0
Endring i rente- og stønadsbalansen:	0,3	0,2	-0,2	0,7	-0,8	-0,5	-0,2	0,9	0,7	0,4	1,6

* Foreløpige tall.

¹ Inntektstallene er deflatert med nasjonalregnskapets prisindeks for netto innenlandsk sluttanvendelse, dvs. innenlandske sluttleveringer inklusive lagerendring, men eksklusive kapitalslit.

² Uoverensstemmelser i tabellen skyldes avrunding.

³ Produksjonsvekst målt ved nettoproduktet regnet i faste priser.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

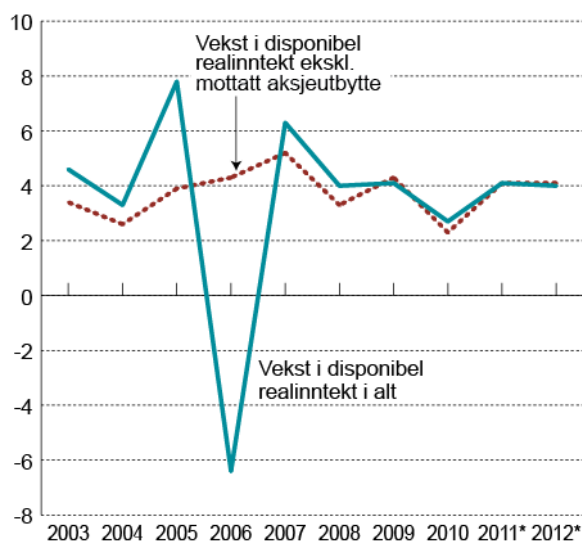
5 INNETKTSUTVIKLINGEN I HUSHOLDNINGENE

Samlet inntektsutvikling for husholdningene bestemmes både av inntektsutviklingen for den enkelte og av antallet som tjener opp inntekt. Også utviklingen i formues-, skatte- og trygdeforhold er viktige for den disponible inntekten.

Husholdningenes *disponible realinntekt* var ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall 4 prosent høyere i 2012 enn året før, jf. figur 5.1. Regnet per person var økningen 2,6 prosent. Den største inntektskomponenten, *lønn*, bidro med 4,3 prosentpoeng til økt disponibel realinntekt.

Offentlige stønader, som er den viktigste inntektskilden for pensjonister og trygdede, har i hele perioden 2003-2012 gitt positive bidrag til veksten i husholdningenes disponible realinntekt. Utviklingen i offentlige stønader bidro til å øke veksten i disponibel realinntekt med 1,4 prosentpoeng i 2012, om lag som året før.

Husholdningenes *formuesinntekter* består i hovedsak av renter på bankinnskudd og aksjeutbytte, mens *formuesutgiftene* stort sett omfatter gjeldsrenter. I 2012 gikk både husholdningenes formuesinntekter og formuesutgifter opp. Formuesinntektene bidro til å trekke veksten i disponibel realinntekt opp med 0,2 prosentpoeng, mens formuesutgiftene bidro til å dempe veksten i disponibel realinntekt med 0,9 prosentpoeng.

Figur 5.1 Vekst i disponibel realinntekt for husholdninger og ideelle organisasjoner. Prosentvis endring fra året før.

*Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Reallønn etter skatt ifølge standardbergninger for utvalgte grupper

Økningen i reallønn etter skatt for en lønnstaker med gjennomsnittlig årslønn anslås til 3,2 prosent fra 2011 til 2012, mot 2,9 prosent året før, jf. tabell 5.1.

For de grupper utvalget har tall for, varierte veksten i reallønn etter skatt i 2012 fra 2,4 prosent for ansatte i forretnings- og sparebanker og forsikring til 3,2 prosent for de fleste andre forhandlingsområder.

Tabell 5.1 Gjennomsnittlig årslønn, lønnsvekst, og reallønnsvekst etter skatt for utvalgte forhandlingsområder. Lønnstakere i klasse 1 med gjennomsnittlig årslønn og med standardfradrag. Vekst i prosent

Grupper	Årslønn i 2011, kr	2011		2012	
		Lønnsvekst	Vekst i reallønn etter skatt	Anslått lønnsvekst	Vekst i reallønn etter skatt
Industriarbeidere ¹	391 800	4,4	3,0	4,0	3,2
Industrifunksjonærer ²	604 200	4,7	3,2	4,0	3,2
Ansatte i Virke-bedrifter i varehandel ³	411 300	3,6	2,3	3,3	2,6
Ansatte i forretnings- og sparebanker og forsikring ⁴	582 900	4,9 ⁸	3,3	3,0 ⁸	2,4
Statsansatte ⁵	470 800	4,2	2,9	4,0	3,2
Kommuneansatte ⁶	415 700	4,3	2,9	4,0	3,2
Veid snitt av alle grupper ⁷	454 400	4,2	2,9	4,0	3,2

¹ Gjelder for industriarbeidere i NHO-bedrifter med gjennomsnittlig avtalefestet normalarbeidstid, for dagarbeidere betyr dette 37,5 t/uke.

² Industrifunksjonærer i NHO-bedrifter.

³ Tall for Virke-bedrifter i varehandel er for heltidsansatte.

⁴ Dekker noen flere grupper enn forhandlingsområdet bank og forsikring. Tall for heltidsansatte.

⁵ Eksklusiv de statlig eide helseforetakene.

⁶ Inklusive skoleverket.

⁷ Gjennomsnittet gjelder alle grupper, også de som ikke inngår i tabellen.

⁸ Bonusutbetalinger trakk lønnsveksten opp i 2011 og ned i 2012.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget.

Lønnsbeskatningen blir langt på vei videreført på 2012-nivå i 2013, dvs. innslagspunktene for toppskatt, minstepensjon og personfradraget er oppjustert i tråd med anslått lønnsvekst på 4 prosent fra 2012 til 2013. Procentsatsen i minstepensjon blir imidlertid økt fra 38 til 40 prosent i 2013. Fradraget for fagforeningskontingent blir økt med mer enn prisveksten, fra 3 750 kroner til 3 850 kroner. Enkelte beløpsgrenser holdes nominelt uendret. Det gjelder blant annet det særskilte fradraget i lønnsinntekt, nedre grense for å betale trygdeavgift, fradraget for reiser mellom hjem og arbeid (både kilometersatsene og nedre grense), det særskilte fradraget i Finnmark og Nord-Troms mv. Også barnetrygden holdes nominelt uendret fra 2012 til 2013. For enslige forsørgere blir skatteklasse 2 avvirket i 2013, men det innføres et nytt særfradrag som skal gi tilsvarende skattefordel for enslige forsørgere som har utvidet barnetrygd.

Pensjonsytelser fra folketrygden

Pensjonen for enslige minstepensjonister og minstepensjonistektepar økte reelt med 2,7 prosent fra 2011 til 2012. I 2012 utgjorde minstepensjonen i gjennomsnitt 160 956 kroner for enslige og 297 781 kroner for ektepar.

For å tilpasse pensjonsskattereglene til pensjonsreformen ble det innført nye skatteregler for AFP- og alderspensjonister fra 2011. Disse skattyterne fikk et nytt skattefradrag i pensjonsinntekt til erstatning for skattebegrensningsregelen. Skattereglene for pensjonister innebærer at en enslig pensjonist i 2013 vil begynne å betale skatt når pensjonsinntekten overstiger om lag 170 750 kroner. Tilsvarende vil et pensjonistektepar med lik pensjon begynne å betale skatt på en samlet inntekt over om lag 341 500 kroner. I disse beregningene er det lagt til grunn at pensjonistene kun har pensjonsinntekt og standardfradrag.

Uførepensjonister som får uførepensjonen beregnet etter dagens regler i folketrygdeloven, samt mottakere av behovsprøvde pensjonsytelser fra folketrygden, skattlegges fremdeles etter skattebegrensningsregelen. Skattebegrensningsregelen ble imidlertid justert noe i 2011. Regelen er nå individbasert, slik at kun den enkelte skattyters inntekt og formue inngår i beregningen. Særfradraget for uførhet er lik 32 000 kroner, mens trygdeavgiften er 4,7 prosent.

Stortinget vedtok høsten 2012 nye skatteregler for ny uføretrygd fra folketrygden og uføreytelser fra andre ordninger, herunder tjenstepensjonsordninger. Uføreytelser skal skattlegges som lønnsinntekt fra det tidspunktet ny uføretrygd innføres, dvs. fra 2015. Det innebærer at skattebegrensningsregelen og særfradraget for uførhet avvikles. Uføreytelsene vil ilegges trygdeavgift på 7,8 pst. og gi rett til høyere minstefradrag.

Vedleggstabell 1 Beregnet årslønnsvekst¹ fra året før. Supplement til tabell 1.1

Arbeidere i NHO-bedrifter ^{2,7}:

År	Arbeidere i alt	Industri- arbeidere	Nærings- og nyttelse	Treindustri	Kjemisk prosessindustri ⁸	Verksted- og metallindustri-	Bygg- og anleggsvirksomhet		Transport- sektoren i alt
							I alt	Byggevirk.	
2003	4,0	3,5	4,0	3,0	-	2,5	3,7	3,9	5,2
2004	3,6	3,6	4,0	3,1	-	4,0	3,6	3,6	4,0
2005	3,2	3,4	3,6	3,1	-	3,6	2,7	2,9	3,8
2006	4,2	3,6	3,3	3,9	-	3,8	3,9	4,1	3,9
2007	5,4	5,5	5,4	5,8	-	6,4	5,4	5,5	4,4
2008	5,7	5,7	5,7	5,8	-	5,9	5,4	5,5	6,6
2009	4,3	3,9	3,4	3,0	4,2	4,4 ¹⁰	3,9	3,9	4,5
2010	3,7	3,6	3,8	4,2	3,0	3,6	3,8	4,0	3,4
2011	4,1	4,4	4,6	4,3	4,3	4,6	4,2	4,3	3,4
2012	-	4	-	-	-	-	3	3	4 ¾
2002-11	45,3	43,9	44,8	42,5	-	46,1	43,3	44,6	46,7
Gj. sn. per år	4,2	4,1	4,2	4,0	-	4,3	4,1	4,2	4,4
Årslønn 2011	kr 400 500	kr 391 800	kr 369 900	kr 363 000	kr 415 500	kr 405 500	kr 427 500	kr 423 500	kr 366 000

Arbeidere i NHO-bedrifter ^{2,7}:

År	Landtransport	Hotell- og rest. ³	Funksjonærer i NHO-bedrifter ⁴		Industrien i NHO- bedrifter i alt	Forretnings- og sparebanker ^{4,7}	Varehandel ⁷			
			I alt	Industrifunk.			I alt	Virke-bedrifter ⁷	Engroshandel	Detaljhandel
2003	-	3,1	5,1	4,6	4,0	4,5	4,6	4,4	4,2	5,0
2004	-	1,5	4,1	3,8	3,8	4,0	3,9	3,5	3,3	4,3
2005	-	2,5	4,1	4,3	4,0	7,7	3,7	3,9	4,0	3,9
2006	-	3,3	5,1	4,6	4,3	5,6	3,4	4,2	3,4	4,6
2007	-	4,2	6,3	5,7	5,3	5,2	5,9	5,0	5,5	5,0
2008	-	4,6	5,8	6,3	6,1	9,2	4,3	4,4	4,5	4,5
2009	4,7	3,1	4,7	4,5 ⁹	4,2	0,4	3,0	1,8	3,7	2,1
2010	3,6	3,1	4,4	4,3	4,1	5,9	2,9	3,6	-	-
2011	3,5	3,4	4,9	4,7	4,6	4,9	3,6	3,6	-	-
2012	5 ¾	3	4 ¼	4	4	3,0	-	3,3	-	-
2002-11	-	32,7	54,4	51,7	48,4	58,4	41,3	40,1	-	-
Gj. sn. per år	-	3,2	4,9	4,7	4,5	5,2	3,9	3,8	-	-
Årslønn 2011	kr 345 700	kr 310 000	kr 601 700	kr 604 200	kr 485 300	kr 582 900	kr 406 300	kr 411 300	-	-

År	Kommunene					Spekter-bedrifter	
	Forretningsm.tjenesteyting ⁷	Staten	I alt	Undervisnings- sektoren	Øvrige ansatte	Helseforetakene ¹²	Øvrige bedrifter
2003	4,8	4,3	4,4	5,4	3,9	7,0	3,8
2004	3,5	3,7	3,8	3,2	4,1	3,0	3,4
2005	2,4	3,4	3,4	3,0	3,6	3,3	3,6
2006	3,2	4,5	3,9	2,6	4,5	3,7	4,8 ⁵
2007	5,0	5,1	4,8	3,6	5,3	4,9	5,3
2008	4,8	6,7	6,7 ⁶	5,7	7,1	6,5	6,2
2009	2,7	4,4	4,6	4,4	4,7	5,1	4,0
2010	3,3	4,5 ¹¹	3,7	3,6	3,7	3,5	3,5
2011	4,8	4,2	4,3	4,3	4,3	4,0	4,1
2012	-	4	4	4	4	3 ¾	4,2
2002-11	40,2	49,0	47,3	42,0	49,5	49,2	46,0
Gj. sn. per år	3,8	4,5	4,4	4,0	4,6	4,5	4,3
Årslønn 2011	kr 383 800	kr 470 800	kr 415 700	kr 464 900	kr 400 200	kr 470 800	kr 441 200

¹ Veksttallene er per årsverk for arbeidere og funksjonærer i NHO-bedrifter, staten, skoleverket, kommunene og Spekter-bedrifter. For de andre er de for heltidsansatte med unntak av varehandel og forretningsmessig tjenesteyting fra og med 2010.

² Gjelder for arbeidere med gjennomsnittlig avtalefestet normalarbeidstid, for dagarbeidere betyr dette 37,5 t/uke.

³ Omfatter månedslønte, prosentlønte og timelønte arbeidstakere. Årslønnsnivået er et gjennomsnitt for fastlønte og prosentlønte.

⁴ Forretnings- og sparebanker og forsikringsvirksomhet under ett som omfatter noen flere grupper enn forhandlingsområdet bank og forsikring.

⁵ Ekskl. flygeledere var lønnsveksten 4,4 prosent.

⁶ En oppjustering av minstelønnsatsene for høyskolegruppene pr 1.1.2008 bidro med 0,2 prosentpoeng til lønnsveksten i 2008.

⁷ Lønnsveksten fra 2008 til 2009 er etter ny næringsstandard. Sammenlignet med veksten fra 2007 til 2008 og tidligere år, vil det være et brudd i tidsserien.

⁸ Gruppen samsvarer om lag med summen av tidligere elektrokjemisk industri, kjemisk industri og treforedling (se tabell 4.9 i NOU:2009:7) og en del mindre grupper innenfor kjemisk prosessindustri.

⁹ Antall årsverk i industrifunksjonærgruppen er redusert med i overkant av 10 prosent fra 2008 til 2009, i hovedsak fordi forlag nå er klassifisert utenfor industri, mens de fram til 2008 var innenfor industri.

¹⁰ Som følge av ny næringsgruppering er montasje og reparasjon av heiser flyttet til bygg- og anleggsvirksomhet.

¹¹ Årslønnsveksten for det statlige tariffområdet inkluderer virkninger ny arbeidstidsavtale for politi- og lensmannsetaten med et bidrag på 0,6 prosentpoeng og 0,3 prosentpoeng som skyldes omlegging av beregningsmetode.

¹² Beregnet på Spekters tallmateriale til 2009. Fra 2010 beregnet på tallmateriale fra SSB.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget

Vedleggstabell 2. Utviklingen i noen makroøkonomiske hovedstørrelser. Prosentvis endring fra året før der ikke annet fremgår. Regnskapstallene for 2011 og 2012 er foreløpige

	2011*	2012*	2013			
	Regnskap	Regnskap	SSB ¹	NB ²	FIN ³	Andre ⁴
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	2,5	2,9	4,2	4¼	4,0	3,2
Konsum i offentlig forvaltning	1,8	2,1	2,0	2¼	2,1	..
Bruttoinvesteringer i fast kapital	7,6	8,1	7,3	..	5,8	5,6
- Fastlands-Norge	8,5	3,9	7,5	6¾	5,1	..
- Utvinning og rørtransport	14,1	14,4	7,8	9	7,0	..
Eksport	-1,8	2,2	2,3	..	1,4	..
- Tradisjonelle varer	0,0	2,6	0,0	1 ⁵	2,2	..
Import	3,8	3,3	6,4	5¼	5,4	..
- Tradisjonelle varer	3,6	2,1	6,1	..	5,6	..
Bruttonasjonalprodukt	1,2	3,2	2,8	2½	2,5	..
- Fastlands-Norge	2,5	3,5	2,9	3	2,9	2,7
Sysselsatte personer	1,3	2,2	1,9	1¾	1,3	..
Utførte timeverk, Fastlands-Norge	1,8	2,1	1,2	..	0,6	..
Arbeidsledighetsrate -AKU (nivå)	3,3	3,2	3,2	3	3,2	..
Årslønn	4,2	4,0	3,9	4¼	4,0	4,2
Konsumprisindeksen	1,2	0,8	1,4	2	1,9	1,8
Driftsbalansen, mrd. Kroner	374,0	..	343,6	392
Husholdningenes disponible realinntekt	4,1	4,0	5,0
MEMO:						
Pengemarkedsrente (nivå)	2,9	2,2	1,9	1¾ ⁹	2,0	1,9 ¹⁰
Importveid kronekurs ⁶	-2,2	-1,0	-3,2	-1¼	0,5	..
Utlånsrente, rammelån (nivå) ⁷	3,7	..	3,6
Råoljepris ⁸ i kroner (nivå)	621	..	589	..	625	..

* Foreløpige tall

¹ Anslag ifølge Statistisk sentralbyrå, Økonomiske analyser 6/2012, desember 2012.

² Anslag ifølge Norges Bank. Pengepolitisk rapport 3/2012, oktober 2012.

³ Anslag ifølge Finansdepartementet, Meld.St. 1 (2012-2013), oktober 2012.

⁴ Gjennomsnitt av anslag fra DNB, Swedbank og Nordea.

⁵ Inkludert reisetrafikk og andre tjenester.

⁶ Positivt tall innebærer svekket krone.

⁷ Gjennomsnitt for året. Rammelån med pant i bolig.

⁸ Gjennomsnittlig spotpris Brent Blend.

⁹ Styringsrente.

¹⁰ Gjennomsnitt av renteprognooser for pengemarkedsrenten til april 2013.